

www.gaudesaboos.be

Interview Pieter Gaudesaboos: 'BRIEK'

18/09/2008 - Leeswelp - Chris Bulcaen

Met Briek heeft Pieter Gaudesaboos, ditmaal in samenwerking met Annick Lesage, opnieuw een fascinerend boek afgeleverd. Als volwassenen staan we telkens te kijken van de uitdagende vormgeving, stijl en concepten die Gaudesaboos bedenkt, maar die uitdagingen leiden terzelfdertijd tot opmerkingen over al te drukke en ontoegankelijke boeken. Ook heerst er verwarring over de leeftijd waarvoor deze boeken zijn bedoeld. Over deze vragen, en over het nieuwe Briek, hadden we een gesprek met de auteur.

CB: Pieter Gaudesaboos, maakt u moeilijk toegankelijke boeken?

PG: Dat vind ik zelf niet, al zijn sommige boeken wel moeilijker dan andere. Het is een etiket dat op mij geplakt werd na mijn debuut Roodlapje, Hoewel dat een afwijkend, donker boek is, vind ik het ook daar niet terecht, vooral omdat men het boek van een te jonge leeftijdscategorie voorzag. Ik zag Roodlapje als een soort graphic novel voor jongeren boven de elf jaar. Ik had ook gehoopt dat het etiket zou verdwijnen met mijn tweede boek Negen schijfjes banaan, waarvan de duidelijke structuur en het rechtlijnige verhaal als het ware een repliek zijn op die opmerkingen, maar ik ben het nog niet helemaal kwijt. Wel krijg ik dat soort opmerkingen steeds minder te horen. Eigenlijk nog het meest van mensen die professioneel met jeugdliteratuur bezig zijn. Ook, maar toch minder en minder, van bibliothecarissen. Ik vind het iets raars want ik heb er zelf geen moeite om kinderen warm te maken voor mijn boeken, en van hen krijg ik ook geen opmerkingen over moeilijke of ontoegankelijke boeken. Ik kan zelf heel gemakkelijk uit die verhalen voorlezen, en ik merk in elke lezing dat kinderen direct mee zijn. Maar het is minder een boek lezen, het is meer een boek gebruiken en er zelf rond vertellen en ermee bezig zijn.

CB: Maar jij kent natuurlijk de boeken het best. Is het niet zo dat je je boeken volledig moet kennen voor je ze kunt voorlezen?

PG: Neen, dat denk ik niet. Ik gebruik vaak een uitspraak van een bibliothecaris die zei, toen hij me voorstelde aan een klas, dat er twee soorten boeken zijn. Er zijn boeken waarin je vanaf de eerste pagina bij de hand wordt genomen, de schrijver je door een parcours leidt en veilig terug afzet. En er zijn de boeken zoals ik maak, waar een boek openen is alsof je de poort van een attractiepark opent. Je kan er vrij rondlopen, er is van alles te zien, je kan een grote tour doen of een kleintje. Het is meer een soort gebruikboek waaruit je zelf kan halen wat je er wil uithalen. Dat vind ik wel een mooi idee, dat je effectief vrij kan rondlopen in een boek. Ik zie mijn boeken dan ook niet als iets dat je een keer leest, maar als boeken die in de buurt liggen en die je af en toe eens oppikt om nieuwe dingen te ontdekken. Gezien de details kan je niet in een keer alles zien. Het kan je frustreren dat je daarom niet meteen vat hebt op mijn boeken, terwijl ik dat net leuk vind.

CB: Die details zitten vervat in jouw bijzondere beelden, jouw drukke illustraties en manier om verhalen te vertellen met beelden. Zijn we niet te weinig vertrouwd met beeldtaal in kinderboeken?

PG: Het mooie, maar ook moeilijke met veel van mijn boeken is dat je er zelf iets moet insteken. Bv. met Roodlapje, dat boek is eigenlijk meer een soort sfeer dan een duidelijk verhaal. Je moet er zelf een chronologie in steken, en dan nog zijn er een aantal gaten. Dat moet heel verwarrend zijn voor mensen die die boeken willen voorlezen aan hun kinderen en een verhaal van A tot Z willen hebben. Mijn drukke pagina's nodigen je eerder uit om lang naar een prent te kijken en dat is iets moeilijks. Een tekst kan je heel traag lezen en bewust traag lezen, maar bij een prent heb je altijd het gevoel van doorbladeren en je bent er vlug door.

CB: Gaan we dan op een verkeerde manier met uw boeken om?

PG: Volwassenen zijn heel vaak verleid door mijn boeken en willen het vlug voorlezen aan hun kinderen, aan jonge kinderen. Mijn personages en bepaalde stilistische kenmerken lijken misschien wel voor een jonger publiek bestemd, maar de boeken op zich, het concept erachter en de verregaande uitwerking, niet. Overwegend zijn mijn boeken bestemd voor jongeren vanaf negen jaar, en eigenlijk zelfs pas vanaf twaalf, dertien jaar. Dat was zeker mijn bedoeling met boeken als Roodlapje, Linus en nu ook Briek. De uitgever zet er om commerciële redenen een jongere leeftijd op, en bibliotheken zetten ze als prentenboeken bij jongere leeftijden, maar ik mik op een ouder publiek. Ik merk zelfs dat ze jonge volwassenen, zoals studenten, heel erg aanspreken.

Ik vertrek meestal niet van een bepaalde leeftijd. Ik werk een idee uit en zie dan wel voor welke leeftijd het boek bestemd is. Omwille van de complexe concepten en beelden is dat meestal voor oudere kinderen. Bij Pistache vertrok ik van een relatief eenvoudig, strak idee en een jonge leeftijd, maar tijdens het werkproces kwamen mij zoveel ideeën toegevloeid dat de drukke zoekprenten uiteindelijk te moeilijk bleken voor drie-jarigen. Negen schijfjes banaan daarentegen bestemde ik voor vijf-jarigen, maar jongere kinderen kunnen er ook mee overweg. 123 piano vind ik mijn meest experimentele boek. Ik vroeg me zelfs af of ik niet te ver gegaan was. Ik had mezelf geamuseerd en alle ideeën die ik nog in mijn hoofd had na de eerste drie fotoboeken heb ik erin verwerkt. Tijdens lezingen breng ik het boek altijd aan als een spel. De kinderen – vanaf zes jaar – zijn dan vlug mee en het wordt meestal heel luidruchtig. Het strakke Stad trekt vooral jongens vanaf negen jaar, wat ik wel tof vind, want mijn andere boeken blijken vooral meisjes aan te spreken. Op het ogenblik ben ik bezig met een prentenboek voor kleuters, een absurd verhaal, maar rechtoe rechtaan, duidelijk gestructureerd uitgewerkt.

Zo zit ik nu met een reeks boeken voor verschillende leeftijden, met wisselende stijlen, die bovendien volwassenen erg aanspreken. Dat maakt de verwarring waarschijnlijk groter. Als je een boek van mij gelezen hebt, kun je niet verwachten dat een ander boek hetzelfde is.

CB: Maar maken het sterke concept achter uw boeken en de drukke prenten niet dat je de boeken eerst moet analyseren om ze volledig te begrijpen?

PG: Dat vind ik echt niet. Maar misschien is dat de typische drang van volwassenen om alles te willen begrijpen, terwijl ik dat nooit merk als ik workshops of lezingen geef. Dan ben ik zelfs soms verbaasd hoe vlug kinderen ermee weg zijn. Kinderen houden zich niet zozeer bezig met het concept achter de boeken, volwassenen wel. De boeken zijn ook wel zo gemaakt: ik drijf een concept tot het uiterste door en tast alle mogelijkheden af. Maar dat staat het plezier van het boek niet in de weg.

CB: De discussies over leeftijd en toegankelijkheid zouden weer kunnen opflakkeren met uw nieuwe boek, Briek, dat een kleuterfiguurtje combineert met een heterogeen concept dat oudere kinderen zal aanspreken. Maar zullen negenjarigen nog geboeid zijn door het figuurtje Briek?

PG: Misschien minder door het peuterboekje [achteraan Briek komt het boekje Waar is de vogel] dan wel wel door de foto's en de voorwerpen. Het boek is zeker niet bedoeld voor jonger dan negen jaar, al zullen die kinderen zeker geprikkeld worden door sommige passages. Ik heb me tijdens het maken soms afgevraagd of het figuurtje niet te simpel zou zijn voor negenplussers, of het wel cool en hip genoeg zou zijn, maar ik merk nu wel dat het boek hen boeit door de veelheid aan media, foto's en voorwerpen. Het blijkt ook niet te moeilijk of te veel te zijn, wat we gevreesd hadden. Sommigen hebben wel moeite met de lange documentaire.

CB: Die documentaire is wel essentieel om de “leugen” van het boek te doen werken, want bij het boekje heb je vlugger door dat het verhaal van Briek fictief is.

PG: Ja, en het blijkt ook zo te werken: wie de CD beluistert, gelooft veel sterker dat dit een waargebeurd verhaal is. Daarmee zijn we geslaagd in ons opzet. Het moeilijke aan deze publicatievorm (boek met CD) is wel dat mensen altijd eerst het boek doorbladeren voor ze naar de CD luisteren. Maar de collectie foto's en beelden, die ik als een soort museum heb opgevat, is zo moeilijk te begrijpen. Daarom hebben we vooraan in het boek een interview geplaatst, als noodzakelijk kwaad, om toch iets van het verhaal mee te geven.

Mijn eerste idee voor Briek was uit te gaan van de kracht die foto's uitstralen. Die wou ik gebruiken om iets te vertellen dat niet waargebeurd was en zo de illusie van echtheid te scheppen. Bovendien was ik gefascineerd geraakt door het radioprogramma 'Alaska'. Bij de luisterreportages van Annick Lesage had ik het gevoel dat geluid dezelfde kracht heeft als foto's. Als je iemand iets hoort zeggen dat iets echt gebeurd is, op een realistische manier, dan geloof je het ook. De stijl en stem van Annick droegen daar nog extra geloofwaardigheid aan toe. Ik dacht dat als je die foto's en dat geluid kunt combineren, kan je een totaal absurd verhaal vertellen en mensen toch echt aan het twijfelen brengen. En dat lijkt goed te lukken. Voor de gemanipuleerde foto's hebben we kunnen werken op fantastisch materiaal. Uit het archief van de VRT mochten we meenemen wat we wilden. We zijn daarbij heel streng op onszelf geweest: vanaf het moment dat je zag dat iets getruckeerd was, puur technisch dan, dan vlogen die foto's eruit. En daarom werken de beelden zo goed, je kan nergens echt een fout kan zien. Behalve dan het feit dat het een poppetje is op een aantal foto's, en dat is voor ons dan de knipoog of de grap.

CB: Ik had Briek zo geïnterpreteerd dat je vertrok van het verzamelidee en van je eigen verzameling oud speelgoed, en het fictieve verhaal een manier was om creatief om te gaan met verzamelen, en dat aan kinderen te tonen.

PG: Het werkte langs twee kanten. Ik had al heel lang het idee om dit verhaal over een stoffen mannetje te doen – en ideeën zijn altijd het vertrekpunt van mijn boeken – en tergelijktijd waren we bezig met Tapis Plein en de tentoonstelling rond verzamelen. We waren nog op zoek naar een soort kapstok, een fictieve verzameling waarmee kinderen aan de slag konden gaan. Beide ideeën zijn samengekomen.

Zo gaat het vaak bij mij. Ik vertrek van een basisconcept, en dan komt er van alles bij, in het verhaal, in de beelden en in de vormgeving. Dat is ook het voordeel, of het verleidelijke, van mijn digitale stijl. Anders dan illustratoren die bv. met olieverf werken, kan ik steeds iets veranderen of toevoegen aan mijn illustraties. Vooral dat toevoegen gebeurt vlot, ook al vanuit mijn persoonlijke voorkeur voor drukke en gedetailleerde prentenboeken. Bij Briek had ik al vlug heel veel materiaal. Het boekje werd dikker dan de oorspronkelijk begrote 80 pagina's, maar tijdens het werkproces hebben we ook besloten om een tweede boek over Briek te maken [vandaar die kleine (1) op de rug van het boek].

CB: Ben je niet bang dat het te veel zal zijn, twee boeken rond dit figuurtje?

PG: Neen, omdat er zoveel mogelijkheden om nog iets anders te doen met dit materiaal. We weten al heel goed waar het tweede verhaal over zal gaan en hoe het zal aansluiten bij het eerste. We hebben ook al enkele zaken verwerkt in dit eerste boek. Het eerste verhaal is dat van de ouders en de familie en daar komen we niet meer op terug. Het tweede is dat van de manager en bedoeld om het zwart/wit beeld van de 'grote slechterik' bij te stellen. Net zoals over de moeder van Briek willen we een genuanceerd verhaal vertellen.

CB: Het scheppen van een geloofwaardige wereld rond een fictief of absurd gegeven, is in Briek ten top gedreven, maar kenmerkt ook boeken als Negen schijfjes banaan, Stad, Pistache en Linus. Is dat een manier om de neiging van kinderen om hele verhalen te verzinnen terwijl ze aan het spelen zijn, verder te zetten in je boeken – en dat ze daarom zo toegankelijk zijn voor kinderen?

GB: Zeker niet bewust. Ik denk dat dat misschien wel hetgene is dat met mij gebeurt op het moment dat ik begin te tekenen, een verhaal vertel en begin uit te breiden zodat het een wereld wordt. Maar het is zeker niet bewust of als boodschap erin gestopt. Misschien pikken kinderen dat wel op, maar ik heb nu, na zoveel boeken, bij mezelf gemerkt dat dat de verhalen die ik het leukste vind en ook het beste kan maken. Ik denk dat ik evengoed een serieus, strak, eenvoudig boek kan maken maar dat er zoveel andere mensen zijn die dat veel beter kunnen dan ik. Het zijn de verhalen die ik het leukste vindt, niet te braaf, met ruimte om kinderen te laten dromen, niet te veel regeltjes, zeker niet in een boek.